

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΣΕΙΡΑ ΑΡΘΡΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΗ ΜΑΣ ΚΟΥ Μ. ΠΑΠΑΜΑΥΡΟΥ

ΓΡΑΜΜΑ ΔΕΚΑΤΟ ΕΒΔΟΜΟ ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑ - ΪΧΝΟΓΡΑΦΙΑ - ΚΑΛΛΙΓΡΑΦΙΑ

(Συνέχεια απ' το προηγούμενο)

Ας δοϋμε τώρα τί σειρά θα πάρη ή διδασκαλία στέ μάθημα της Ϊχνογραφίας και Χειροτεχνίας. Στο ζήτημα αυτό παιζουν ρόλο όχι μόνο παιδαγωγικοί λόγοι, μα και καλλιτεχνικοί, καθώς επίσης και τó υλικό, πού κατεργάζεται ο μαθητής. Πάντα όμως, κατά τη γνώμη μου, ή διδασκαλία θα πάρη τόν έξής δρόμο: "Ας πούμε πώς παρουσιάζουμε ένα αντικείμενο στα παιδιά για να τó ιχνογραφήσουν ή να τó πλάσουν ή να τó κάμουν με καρτόνι ή με ξύλο: "Η πρώτη εργασία, πού πρέπει να γίνει, είναι να άρνησώμε τα παιδιά άρκετή ώρα ελεύθερα να παρατηρήσουν καλώς τó αντικείμενο. Πρέπει να χορτάση τó μάτι τους. Και πρέπει να οδηγώμε τα παιδιά ώστε να παρατηρουν τó αντικείμενο πρώτα στέ σύνολό του και ύστερα στέ μέρος του. Μετά τήν παθητική αυτή παρατήρηση άρχίζει να εργάζεται ή σκέψη του παιδιού. Τó παιδί τώρα προσπαθεί να βρη με πού τρόπο θα άποδώση καλύτερα τó άντικείμενο. Έδω πρέπει να ξέρη πώς κατεργάζονται τα διάφορα υλικά, με τα όποια θα εργαστή: Ξύλο, καρτόνι, πηλός ...., καθώς επίσης τó υλικό της Ϊχνογραφίας. Τόν τρόπο της άπόδοσης τού αντικειμένου μπορούν να τόν βρίσκουν τα παιδιά σε έναν ώρισμένο τρόπο εργασίας. Ο άπό κοινού αυτός όρισμός τού τρόπου της εργασίας δέν δεσμεύει καθόλου τήν πρωτοβουλία τού παιδιού, γιατί τó κάθε παιδί κατά τήν εκτέλεση τής εργασίας θα δείξη τή δική του Ικανότητα και τή δική του ψυχή, και ποτέ ή εργασία τού ενός παιδιού δέν θα μιούξη με τήν εργασία τού άλλου παιδιού όσο κι άν ο τρόπος της εργασίας είναι ο ίδιος.

Ϊστερα άπό τόν όρισμό και τού τρόπου της εργασίας, άρχίζει ή εκτέλεση της εργασίας, ή άπόδοση τού αντικειμένου. Έδω θα εργαστή τó χέρι. και οι τρεις όμως αυτές φάσεις της εργασίας, ή παρατήρηση, ή έξεύρεση τού τρόπου της άπόδοσης και ή εκτέλεση δηλαδή τó μάτι, τó μυαλό και τó χέρι τού παιδιού, δέν εργάζονται χωριστά τó ένα άπό τó άλλο, μα και οι τρεις αλληλοεπηρεάζονται και αλληλοεαρκτώνται. Έτσι, δλόκληρο τó παιδί βρίσκεται σε μία ένταση της άνεργητικότητάς του, της σωματικής και της πνευματικής. Τó μάτι του παρατηρεί άδιάκοπα, τó μυαλό του άπό τή μία προσέχει στέ αντικείμενο και άπό τήν άλλη προσέχει και επιδίδεται τήν εργασία τού χεριού. Και τó χέρι εργάζεται όχι τυφλά, μα άπακούοντας στέ μάτι και στέ μυαλό. Έτσι τó παιδί βρίσκεται σε μία άδιάκοπη ένταση της δύναμής του, πού όχι μόνο άναπτύσσει τήν αυτενέργειά του, μα πού τού γεννά μέσα του τή χαρά στέν εργασία και τήν εύχαρίστηση, πράματα άπαράτητα σε κάθε δημιουργική εργασία. Όταν τέλος τελείωση ή εργασία, τότε γίνεται ο έλεγχος. Τότε εξετάζεται κατά πόσο άποδόθηκε πιστά τó αντικείμενο. Κατά τόν έλεγχο αυτό θα φανή άμέσως αν άπάρχη κανένα λάθος. Γιατί όπως λέει και ο Πιστολάτος, ή πρακτική εργασία δειχνει άμέσως τó λάθος της, ένώ με τίς θεωρίες, μπορούμε να στριφογυρίζωμε μέρες δλόκληρες τα λόγια μες στέ στόμα μας, χωρίς στέ βάθος να ξέρωμε περί τίνας πρόκειται.

Ως τώρα δέν είπαμε τίποτα για τó τρίτο τεχνικό μάθημα, τήν Καλλιγραφία. Τό άρτισ επίτηδες τελευταίο γιατί θέλω να τó εξετάσω άπό άλλη άποψη: "Ως τώρα τα σχολεία δίδασκαν τούς μαθητές τους να καλλιγράφουν τα διάφορα γράμματα χωρίς σκοπό. Τα παιδιά κάθονταν να γράψουν άργά-άργά τα διάφορα γράμματα και έτσι ύστερα άπό ώρα παρουσίαζαν δυο γραμμές, γραμμένες άληθινά καλλιγραφικά. "Αν όμως έπαιρνες τα τετράδια τών ίδιων παιδιών στα όποια έγραψαν τα διάφορα μαθήματα τους, δε θα μπορούσες να διαβάσης ούτε λέξη. Αυτό γινόταν γιατί είχε παρεξηγηθεί ο σκοπός τού μαθήματος της Καλλιγραφίας. Καλλιγραφία θεωρούσαν τότε τó άργό κείνο και άνευριστικό γράψιμο, πού εινόνταν σε ειδικό χαρτί με ειδική πέννα. Τί πρακτικό σκοπό όμως εκπληρούσε τó γράψιμο αυτό; Κανένα. Τέτοιο καλλιγραφικό γράψιμο δέν κάνει κανένα στή ζωή. "Ο ρυθμός της σημερινής ζωής δε μας επιτρέπει να καθόμασθε να γράφωμε έτσι δυο γραμμές τήν ώρα. Τέτοιο γράψιμο μπορούσε ίσως να εφαρμόζεται σε περασμένες εποχές, τότε πού όλη ή ζωή άργονυλούσε και κανένας δε λογάριζε τó χρόνο για κεφάλαιο τς εργασίας. Σήμερα όμως τέτοιο γράψιμο είναι άφελος μόνο για τς ζωγράφους και για τούς πάλι μόνον όταν γράφουν έπιγραφές στήμάτων. Σ' όλες τίς άλλες ευκαιρίες ή ζωή ζητά απ' όλους προπύτων ταχύτητα. Ταχύτητα και στέ γράψιμο. "Αν ήταν δυνατό να ξέραμε όλοι στενογραφία για να γράψωμε περισσότερο σε λιγότερο χρόνο.

Έκείνο λοιπόν, για τó όποιο πρόκειται σήμερα, δέν είναι πώς να

γράφωμε Καλλιγραφία, αλλά πώς να γράφωμε άμορφη Ταχυγραφία. Πώς να γράφωμε όσο τó δυνατό γρηγορότερα, αλλά και γραφή πού να τή διαβάσουν όλοι οι άλλοι. Οι Έλληνες είμαστε κακογράφοι άν και όλοι διαβάζωκαμε Καλλιγραφία, γιατί τó σχολείο ποτέ δε μας δίδαξε πώς να γράφωμε άμορφη ταχυγραφία. Σήμερα πρέπει έκει να στρέψη τó σχολείο τήν προσοχή του: Να κάμη τó παιδί Ικανό να ταχυγραφη άμορφα. Να γράφη μία γραφή, πού να τή διαβάση ο καθένας.

Ϊστόσο, τó ζήτημα της Καλλιγραφίας είναι ένωμένο με δλόκληρο τó ζήτημα της μορφής τών γραμμάτων τού άλφαβήτου μας. Και τó ζήτημα στέν "Ελλάδα είναι δλότιστα άνεξεραία μας. Περιελθεί: Ένα πλήθος, πού δε θα τó λύσουν οι παιδαγωγοί, μα θα τó λύσουν προπάντων οι ψυχολόγοι, οι γιατροί και οι Σχολές τών καλών Τεχνών. Τó ζήτημα είναι πολύ μεγάλο και με τεράστια πρακτική σημασία. Είναι σοβαρότερο και άπό τó ζήτημα της στενογραφίας μας. Περιελθεί: Ένα πλήθος έρωτημάτων. Όρίστε μερικά: Ποιά γραφή είναι φυσικώτερη και εύκολώτερη, ή όρθια ή ή πλάγια; Η στρογγυλή ή ή γωνιώδικη; Ποιάταιριάζει καλύτερα με τίς φυσιολογικές κινήσεις τού χεριού και με τήν ψυχολογία; Ποιά είναι τα καλύτερα άργανα γραφής; (μολύβια, πέννες, κοντυλοφόροι). Πού γίνεται ή γραφή καλύτερη και φυσικώτερη, σε τετράδια με γραμμές ή χωρίς γραμμές; Πρωτα τή φυσική γραφή ή ύστερα τήν καλλιτεχνική, ή αντίστροφα; Πρωτα τήν έντυπη ή ύστερα τή γραφή ή άντιστροφα; Είναι δυνατό να υπάρξη μία μορφή γραφής για όλους τούς ανθρώπους, ή ή γραφή είναι προσωπική, ο καθένας δηλαδή άναγκαία θα έχη τó γραφικό χαρακτήρα του, και τί σημασία έχει αυτό; Μερικοί Εύρωπαίοι, πού άσχολήθηκαν με τή γραφή της γλώσσας τους, κατέληξαν στέ συμπεράσμα πώς τó παιδί διατρέχει στέν γραφή τήν έξελίξη, πού πέρασε τó έθνος του στέν γραφή του. Ϊχθεί: αυτό και για τή δική μας γραφή; Αυτό και τόσα άλλα ζητήματα πρέπει να λυθουν.

Όρίστε εργασία για όσους φιλοδοξούν να εργαστουν σ' ένα ζήτημα μεγάλης πρακτικής σημασίας. Ϊστερα περιμένωμε άπό τούς καλλιτέχνες μας να μας δώσουν τόν τελειωτικό τύπο τών γραμμάτων της ταχυγραφίας μας, τέτια, πού να άναποκρίνεται στις άπαιτήσεις της ζωής, πού ζητά σήμερα άπό τή γραφή ώραιότητα, καθαρότητα και ταχύτητα. Δέ θεωρώ άσκοπο έδω να άναφέρω ότι έμεσι στέν διδασκαλείο μας και τó Πρώτοπό του καταργήσαμε τήν Καλλιγραφία με τήν παλιά της έννοια, και καλλιεργώμε τήν άμορφη Ταχυγραφία.

Στέ τέλος τού γράμματός μου τούτου ήθελα να πω δυο λόγια και για τα εργόχειρα τών κοριτσιών, ή γενικά για τίς εργασίες της δελόνας στέν σχολείο, γιατί κι αυτές άνήκουν στέ μάθημα της Χειροτεχνίας: Στέν εποχή μας, πού οι οικονομικές στενοχωρίες μας ζώνουν άπό παντού, πού όλοι γεννώκαμε δισπαλαστές, θα ήταν μεγάλη άμαρτία μία νοικοκυρά να μην ξέρη μόνη της να κόψη και να ράβη τó ρούχο τού παιδιού της, να μην ξέρη τα παλιά να τó κάνει καινούργια, να μην ξέρη να μπαλώση και να καρικώση, καθώς τέλος, να μην ξέρη να στολή τó σπύτι της. "Όλα αυτά πρέπει να τα δισαχή στέ μάθημα της δελόνας. Και όνομάςω έτσι τó μάθημα αυτό, γιατί πρέπει να πάψη πια να θεωρηται σκοπός τού μαθήματος αυτού, (των εργασιών), να δισακη στέ κορίτσια μόνο ταντέλλες και κεντήματα. "Αντίθετα, τó μάθημα της δελόνας πρέπει να κάνει τή γυναίκα καλή νοικοκυρά τού σπιτιού της: Πού να ξέρη να ράβη και να επιδιορθώνη τα ρούχα τών παιδιών της και τó δικά της. Μα άκόμα τó μάθημα αυτό πρέπει να τή δισάξη πώς, με τó φτηνότερο τρόπο, θα μπορέση να άναποκριθη στις ανάγκες τού ρουχισμού τού σπιτιού της. "Αν ο' όλα αυτά προσθέσωμε και τήν τάξη και τήν άκρίβεια, πού χωρίς να τó θέλη τó κορίτσι, θα δισαχή άπό τó μάθημα της δελόνας, έλέπωμε πόσο συμβάλλει τó μάθημα αυτό στέ δημιουργία καλών μητέρων και καλών νοικοκυρών. Πρώτοπο τέτιας νοικοκυράς και μητέρας μας παρουσιάζει ο Πιστολάτος τή Γερτρούδη στέ άθανατο έργο του «Λινόδος και Γερτρούδη». "Έταν μία γυναίκα, πού έχη μόνο ώδηγούσε τόν άνδρα της, και τó παιδί της, μα πού κρατούσε σε τόση τάξη τó σπύτι της, πού σε κάθε στιγμή ήξερε πού δρισκόταν τó κάθε πράγμα, «άκόμα και ή βούρτσά τών παπουτσιών».

Μα τó μάθημα της δελόνας πρέπει άκόμα να άποβλήτη να κάνει τή γυναίκα και καλή πωλήτρια: Σήμερα όλοι πιστεύωμε πώς ή γυναίκα πρέπει να βγη άπό τó σπίτι και να εργαστή δίπλα στέν άνδρα, όσο της επιτρέπουν τα σπιτικά τους καθήκοντα. "Έννοείται όμως ότι θα εργασθη σε κείνα τα επαγγέλματα, πού ταιριάζουν στέν ψυχή της. "Ένα άπό τα επαγγέλματα αυτά είναι και της πωλήτριας σε καταστήματα φυλικών, μέδας και ρουχισμού. Γιατί, με τήν άλήθεια, είναι άστοχο πράμα να πηγαίνη σήμερα μία γυναίκα να ψωνίση μία πήχη δαντέλλα και να τή σερβίρη ένας άντρας. Τό επαγγελμα αυτό άνήκει στέν γυναίκα. Πρέπει όμως να προπαρασκευαστή για αυτό και τó καταλληλότερο μάθημα για να τήν προπαρασκευάση είναι τó μάθημα της δελόνας: Πρέπει να τή δισάξη τίς τιμές, τόν τόπο της παραγωγής, τήν κατασκευή και τó έμποριο τών ύφασμάτων. "Ακόμα πρέπει να τής δισάξη να διακρίνει τίς διαφορές ποιότητων τών ύφασμάτων και τή σκοπιμότητα της καθεμιάς.

Έτσι βλέπωμε ότι τó μάθημα της δελόνας τών κοριτσιών έχη μεγάλη πρακτική σημασία. Μα και ή παιδαγωγική του σημασία δέν είναι μικρή. Κατά τήν κατασκευή ενός έργο της δελόνας άναπτύσσονται όλα όσα άναπτύσσονται κατά τó μάθημα της Ϊχνογραφίας και Χειροτεχνίας. Τó μάτι τού κοριτσιού, τó χέρι του, τó μυαλό του, ή θέλησή του και ή φαντασία του. "Η θέλησή του και ή φαντασία του άναπτύσσονται, γιατί τα

